

AGROCIÈNCIA

Els impactes brutals de l'abocador del Garraf

CRIT D'ALARMA PELS AVENCOS OFEGATS

L'abocador del Garraf ha generat un problema mediambiental de primer ordre, en provocar atmosferes contaminades i fugues de tòxics perillosos, que han afectat severament els emblemàtics avencs del parc natural, com s'explica en aquest esfereïdor article.

L'any 1974 es va inaugurar l'abocador del Garraf, situat a la Vall de Joan, entre els termes de Begues i Gavà, en el massís de Garraf i dins del Parc del Garraf (creat l'any 1987). El massís del Garraf està situat a pocs quilòmetres al sud de Barcelona i representa el bressol de l'espeleologia catalana. Es disposa en forma de peneplà, amb una alçada mitjana de 300 m, on es desenvolupa un paisatge càrstic icònic, amb més de 50 avencs de 40 o més metres de profunditat.

Quan es va anunciar el projecte de l'abocador l'any 1972, espeleòlegs, geòlegs, botànics, ecòlegs i altres experts vinculats a la Universitat van advertir que construir un abocador d'escombraries en un massís càrstic era una bestiesa ambiental, i el rebuig social que va generar va suposar la primera mobilització ecologista a Catalunya. Però el govern de la dictadura no en va fer cap cas i va iniciar el projecte d'abocador. Tan sols 5 anys després, l'any 1979, l'espeleòleg Xavier Claramunt moria per una explosió de gas metà dins d'un avenc. L'abocador però no es va clausurar fins l'any 2006, quan després d'haver abocat quasi 27 milions de tones de deixalles en 33 anys ja no n'hi cabien més. Aquella vall abrupta, fonda i encaixada s'havia convertit pràcticament

en una plana plena de porqueria i tòxics de tota mena, els lixiviatos de la qual es filtraven al subsòl pels avencs i esquerdes que tapava. Amb el pas dels anys, diversos pous del poble de Garraf (fins a 7 km de distància de l'abocador) es van contaminar i van deixar de ser potables.

Primer projecte de restauració

L'any 2007 es va aprovar el primer projecte de restauració, i el 2016 el darrer, que amb modificacions posteriors, fruit de diverses al·legacions presentades, gestiona l'AMB. Tot seguit s'inicia el segellat impermeable de la coberta per a evitar filtracions de l'aigua de pluja i, l'any següent (2017), ja es detecta l'inici de la contaminació dels avencs.

Des del 2017, durant els treballs de clausura, l'abocador va anar reduint l'extracció forçada de gas fins cessar-la, al mateix temps que es realitzava la coberta de la impermeabilització superior. La restitució de la xarxa d'extracció es programà per a l'última fase de restauració. Aquesta situació va convertir l'abocador en una olla a pressió, on els gasos van acabar migrant del propi vas, contaminant tant el subsòl (les atmosferes dels avencs) com a l'atmosfera exterior.

A partir del 2017 es varen contaminar les atmosferes d'avencs molt emblemàtics. Amb l'objectiu d'estudiar l'origen d'aquesta contaminació, el 2018 es constitueix un grup de treball (la Federació Catalana d'Espeleologia, el Consell Català de l'Esport, les universitats de Barcelona i d'Almeria i l'Institut Geològic i Miner d'Espanya) que constata que l'origen de les atmosferes contaminades eren els gasos de l'abocador, establint-se un radi d'afectació de 3 km.

La surgència submarina de la Falconera

La contaminació també es detecta a la surgència submarina de la Falconera, a ponent del poble de Garraf, amb importants episodis de mala olor que arriben al poble. A novembre de 2018

●●● *“L'abocador no es va clausurar fins l'any 2006, quan després d'haver abocat quasi 27 milions de tones de deixalles en 33 anys ja no n'hi cabien més. Aquella vall s'havia convertit en una plana plena de porqueria i tòxics de tota mena”*

el Consell Metropolità de l'AMB declara l'emergència dels treballs de clausura indicant que “s'ha prohibit el bany i la pràctica d'activitats nàutiques i esportives a la zona de la Falconera, en identificar compostos orgànics traçadors d'impacte d'abocadors urbans que poden tenir una afectació al medi i a la salut”. Es crea també una comissió tècnica on participen diverses entitats i associacions veïnals dels pobles afectats, conjuntament amb l'AMB i l'Agència de Residus de Catalunya i les empreses responsables de les obres de clausura. S'informa periòdicament de l'estat de l'abocador, dels indicadors mesurats i es fan diverses visites.

D'altra banda, els estudis encarregats per l'AMB detecten combustió interna, que avui dia encara persisteix. Entre el 10 i el 15 de maig de 2021 els sismògrafs i alguns veïns detecten petits moviments al subsòl, destacant el terratrèmol del dia 11 que genera desperfectes en algunes cases de la Plana Novella. El ICGC descarta l'origen tectònic, i tampoc coincideix amb voladures a cap pedrera del massís. Se sospita que estigui relacionat amb la injecció de nitrogen líquid per a extingir la combustió interna que l'AMB havia iniciat, hipòtesi que l'AMB rebutja sense donar una explicació raonable. En tot cas la injecció es va aturar i els moviments sísmics no es van reproduir.

●●● *“Quan es va anunciar el projecte de l'abocador l'any 1972, els experts van advertir que construir un abocador d'escombraries en un massís càrstic era una bestiesa ambiental, i el rebuig social que va generar va suposar la primera mobilització ecologista a Catalunya”*

Imatge d'arxiu de l'avenc Emili Sabaté de Sitges, un dels espais tancats. Foto Diari AVUI

La situació actual

Avui dia, a 2024, les atmosferes dels avencs que es troben a nivells letals presenten percentatges d'oxigen inferiors al 10%, concentracions de diòxid de carboni superiors al 5%, metà a nivell explosiu, presència de monòxid de carboni i concentracions elevades de compostos orgànics volàtils (molt tòxica).

La contaminació atmosfèrica que genera l'abocador va més enllà del seu impacte al subsòl: el gas que no és captat per les instal·lacions acaba sortint de forma difusa a la superfície a través del carst. El compostos més pesats, com el CO_2 , es distribueixen segons la topografia, de manera que a les valls es registren sobreconcentracions de CO_2 (al voltant dels 470 ppm de CO_2 , quan les immissions mitjanes són de l'ordre de 430 ppm de CO_2). S'estima que l'abocador dispersa a l'atmosfera unes 400.000 t de CO_2 equivalents anuals (equivalent al consum de 100.000 cotxes). El gas de l'abocador es dispersa arrossegant components minoritaris, altament perillosos per a la salut, com els terpens, mercaptans, amines, benzè, toluè, xilens, etc.. Aquest tipus de substàncies tenen diferents impactes i toxicitat per a l'organisme humà com són la neurotoxicitat i la irritació cutània i respiratòria. Poden produir malformacions fetals i induir avortaments. Algunes d'aquestes substàncies són hipertòxiques,

●●● *“S'estima que l'abocador dispersa a l'atmosfera unes 400.000 t CO_2 equivalents anuals (equivalent a 100.000 cotxes)”*

depressores del sistema nerviós central i fins i tot psicodèliques. De manera crònica poden afectar fetge i ronyons, poden ser cancerigènes i fins i tot, alguna, letal a dosis altes. També poden tenir impacte cardiovascular: arítmies, hipotensió o, fins i tot, sumarse als efectes d'un altre tipus de contaminació important en aquesta zona geogràfica com són les partícules grans, mitjanes i petites (PM10, PM2,5). El mateix CO_2 , encara a dosis moderades, té efectes fisiològics a nivell cardiovascular i que es manifesten modificant la Variabilitat Cardíaca (HRV) (Yzaguirre et al, 2016).

L'estudi dels indicadors permet observar com la combustió interna, la contaminació del subsòl i dels avencs així com la presència de lixiviat a la surgència submarina de la Falconera es van estenent, però no es prenen mesures addicionals per part dels responsables per revertir-ho ni aturar-ho. Des de 2019, la Unió Muntanyenca Eramprunyà, el grup ecologista Quercus i el Centre d'Estudis Beguetans organitzen diverses xerrades i taules rodones a Begues i Gavà per informar la població, a les quals no assisteix cap responsable de l'abocador ni cap polític municipal, malgrat haver estat convidats.

Efectes sobre la fauna cavernícola

És sabut que un patrimoni de gran valor del massís de Garraf és la seva fauna cavernícola, amb nombroses espècies protegides i amenaçades, tant de ratpenats com d'invertebrats, d'entre les quals algunes espècies són endèmiques. Com està afectant la hipòxia i la contaminació de les cavitats a aquestes espècies? Si el terratrèmol està relacionat amb la injecció de nitrogen o una explosió de metà, com va afectar l'ona expansiva a la fauna cavernícola?

●●● *“Aquest tipus de substàncies tenen diferents impactes i toxicitat a l'organisme humà com són la neurotoxicitat i la irritació cutània i respiratòria. Poden produir malformacions fetals i induir avortaments”*

Manifest

Donada la situació de degradació ambiental i l'angoixa amb la gestió de l'abocador, el col·lectiu d'amics, usuaris, grups ecologistes, centres de muntanya i espeleòlegs del Garraf, denunciem l'estat de contaminació dels avencs del Garraf i reclamem un pla de restitució urgentment. S'ha de revertir el desastre ambiental amb caràcter d'urgència, la reintegració de l'entorn requereix un pla de restitució, no solament l'àrea del mateix abocador, sinó també per tot l'entorn malmès, com els avencs i el sistema hidrològic del massís.

Demanam a tots els particulars o entitats que hi estiguin d'acord que s'adhereixin o donin suport al manifest, tal com s'indica al bloc <https://avencsofegets.blogspot.com/>. La intenció és aconseguir el màxim nombre d'entitats adherides i presentar als administradors i gestors la nostra disconformitat amb la situació actual.

◆ **Raül Cano, Josep Maria Comas, Ignasi de Yzaguirre, Xavier Parellada i Sílvia Ruiz**